

5è aniversari de la inauguració de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (2003-2008)

L'ICAC, cinc anys al servei de l'arqueologia clàssica

L'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC) és un centre de recerca públic en arqueologia clàssica, situat al centre històric de Tarragona, que va ser creat l'any 2000 per la Generalitat de Catalunya i la Universitat Rovira i Virgili, i compta amb la participació de membres del Consell Interuniversitari de Catalunya al seu Consell de Direcció. Ara fa cinc anys, el 26 de setembre de 2003, va ser inaugurat pel aleshores president de la Generalitat de Catalunya Jordi Pujol i Soley i pel seu primer director, Dr. Josep Guitart i Duran, catedràtic d' Arqueologia a la Universitat Autònoma de Barcelona. L'any 2007 va ser nomenada directora de l'Institut la Dra. Isabel Rodà de Llanza, catedràtica d'Arqueologia a la Universitat Autònoma de Barcelona, que va prendre el relleu del Dr. Josep Guitart i Duran al capdavant del centre.

Inauguració de l'ICAC per part del president de la Generalitat de Catalunya Jordi Pujol i Soley, el 26 de setembre de 2003.

L'objectiu de l'ICAC és desenvolupar la recerca, la formació avançada i la difusió de l'arqueologia clàssica, entesa en un sentit ampli, tant des d'una perspectiva geogràfica, que inclou l'arc mediterrani i l'entorn on es van desenvolupar les cultures clàssiques, com cronològica, que comprèn les civilitzacions grega i romana, i els altres pobles relacionats directament amb aquestes. L'Institut desenvolupa la seva tasca a partir de convenis de col·laboració i sinergies amb altres universitats i institucions de recerca catalanes i espanyoles que treballen en el mateix camp, amb l'objectiu d'esdevenir un referent científic en aquest àmbit. A més, també ha signat múltiples convenis de col·laboració amb centres universitaris i de recerca internacionals.

La recerca a l'ICAC

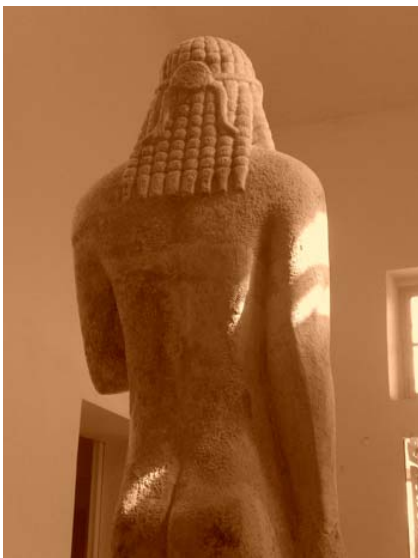
La tasca científica de l'ICAC, molt diversa i interdisciplinària, s'estructura a partir de quatre línies de recerca que abracen els aspectes fonamentals de l'arqueologia clàssica. Aquestes línies són conduïdes per investigadors propis o adscrits i per investigadors externs que participen en les tasques de l'Institut en qualitat de col·laboradors o visitants. Cada línia de recerca desenvolupa uns programes específics i diversos projectes de recerca que centren i ordenen l'activitat científica de l'Institut. Les quatre línies de recerca de l'ICAC són les següents:

- **Arqueologia de la ciutat antiga**
Estudia la ciutat antiga a partir de les seves restes arqueològiques, analitzant els processos que van influir en l'establiment de les ciutats, en la seva formació ideològica i urbanística, i en la seva evolució cap a la realitat urbana tardoantiga i medieval.
- **Arqueologia del paisatge, poblament i territori**
Estudia el paisatge i les formes de poblament i organització del territori de l'antiguitat, en totes les seves dimensions: mediambiental, social i humana.
- ***Instrumentum domesticum*. Materials i comerç en el món antic**
Analitza els materials arqueològics de l'antiguitat i de l'activitat comercial que pot ser reconstruïda a partir d'aquests materials, i constitueix un instrument per a l'estudi dels aspectes econòmics, socials i polítics de l'antiguitat clàssica.
- **Arqueologia clàssica i produccions artístiques**
Estudia el fenomen de la creació artística de l'antiguitat i els documents arqueològics que se'n deriven: escultura, pintura, mosaics, arts menors, etc. Aquesta línia també s'ocupa d'altres camps d'estudi que hi estan íntimament relacionats, com per exemple la iconografia, les produccions artesanals, l'ús polític i social de les arts plàstiques i els seus aspectes més ideològics.

Detall de la piscina localitzada al Parc Arqueològic de Ilesso (Guissona, Segarra), dins un projecte de recerca pertanyent a la línia de recerca «Arqueologia de la ciutat antiga» de l'ICAC.

Un projecte destacat de la línia «Arqueologia de la ciutat antiga» és l'anomenat *Excavacions a la Catedral de Tarragona. Noves aportacions al recinte de culte del Concilium Provinciae Hispaniae Citerioris*, que estudia els resultats arqueològics obtinguts en les excavacions arqueològiques derivades de les actuacions del Pla director de la Catedral de Tarragona. En aquesta línia cal destacar també el programa «Missió arqueològica a Oxirinc (Egipte)» codirigit per la UB i la URV. Dins la línia «Arqueologia del paisatge, poblament i territori» destaca el projecte anomenat *Estudi del paisatge arqueològic antic de l'ager Tarraconensis (a la dreta del riu Francolí)*, que estudia l'evolució del paisatge antic d'aquesta àrea entre el període ibèric i la tardoantiguitat.

L'estructura de recerca de l'ICAC també inclou dos programes de recerca específics: «Formació i desenvolupament de les societats complexes en la protohistòria catalana» i «Arqueologia grega». El primer, creat el 2004, analitza els processos de canvi que condueixen de les societats de petita escala pròpies del bronze final i primer ferro a les societats complexes, basades en entitats territorials àmplies, que caracteritzen el període ibèric. I pel que fa al programa «Arqueologia grega», va ser impulsat el 2007 amb l'objectiu de promoure la formació i la recerca en aquest camp de l'arqueologia clàssica per tal de potenciar l'aparició d'especialistes en arqueologia grega.

Detall d'un kouros grec (Museu de Naxos).

En aquests moments, hi ha tres programes transversals que complementen l'estructura de recerca de l'Institut:

- Mètodes i tècniques de les ciències experimentals aplicades a l'arqueologia clàssica
 - Paleoambient i arqueologia ambiental
 - Arqueometria
- Tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) aplicades a l'arqueologia clàssica
- Arqueologia clàssica i ciències de l'antiguitat. Fonts textuais, epigrafia i numismàtica

La tasca d'aquests programes és desenvolupar disciplines de caràcter metodològic i aplicat afins a l'arqueologia que incideixen en les diferents línies de recerca programades per l'Institut. Dins l'estructura de l'ICAC, se situen al mateix nivell que les línies de recerca, són coordinats per un investigador responsable i poden desenvolupar diferents projectes.

Prospeccions geofísiques a la Catedral de Tarragona, dutes a terme l'any 2007.

Les unitats de suport a la recerca

L'ICAC compta amb tres unitats de suport a la recerca plenament constituïdes actualment: la Unitat de Documentació Gràfica (UdG), la Unitat d'Estudis Arqueomètrics (Ud'EA) i el Centre de documentació - Biblioteca. L'objectiu de les tres unitats és col·laborar activament en la recerca que es porta a terme a l'Institut, donant suport a la tasca dels seus investigadors.

Unitat de Documentació Gràfica (UdG)

La UdG es va crear el 2005 amb tres objectius fonamentals: primerament, el suport a la recerca arqueològica, tant als projectes i grups de recerca vinculats a l'ICAC com a altres centres de recerca, administracions, empreses i particulars que ho sol·licitin. En segon lloc, la recerca i la innovació, orientada a optimitzar els mitjans tècnics existents i a explorar noves aplicacions (fotogrametria, fotografia digital, ús d'escàners làser 3D, ús del GPS, etc.). I, finalment, la contribució a la formació de professionals i tècnics especialitzats en dibuix i fotografia arqueològica.

Procés de dibuix de material escultòric per part de la Unitat de Documentació Gràfica de l'ICAC.

Unitat d'Estudis Arqueomètrics (UdEA)

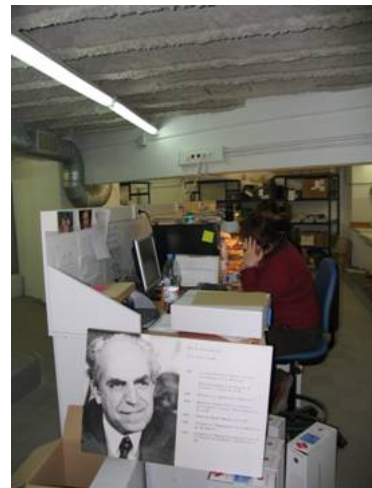
La Unitat d'Estudis Arqueomètrics de l'ICAC neix amb l'objectiu d'aplicar tècniques analítiques als materials arqueològics inorgànics (inicialment pedres ornamentals, materials de construcció i ceràmiques) i proporcionar una interpretació dels resultats en clau arqueològica. A partir d'aquí, l'actuació de la unitat s'articula en tres camps: el suport a la recerca que es fa a l'ICAC, la recerca i la innovació, i la docència. La UdEA també ofereix els seus serveis a altres institucions i empreses que ho sol·licitin.

Calaix de mostres de la Unitat d'Estudis Arqueomètrics de l'ICAC.

Centre de documentació – Biblioteca

Els objectius del Centre de Documentació són custodiar tota la informació científica generada per l'Institut, donar suport bibliogràfic a les diferents línies de recerca, ser un punt de referència per als investigadors, cooperar amb altres biblioteques de centres especialitzats en arqueologia i establir sistemes d'intercanvi bibliogràfic. Una de les fites destacades del Centre de documentació és l'adquisició, el 2006, de la biblioteca i fons documental Pere de Palol (1927-2005), formada per llibres, fotografies, dibuixos i altre material documental.

Vista del soterrani de l'ICAC, des d'on s'ha estudiat la biblioteca i fons documental Pere de Palol.

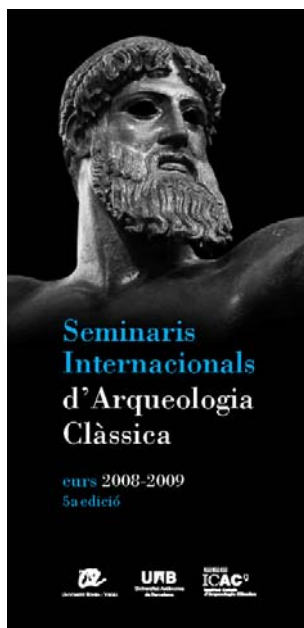

La formació avançada

La formació avançada en arqueologia clàssica és, juntament amb la recerca, un dels objectius principals de l'ICAC. En aquests moments l'Institut, conjuntament amb la URV i la UAB, organitza el Màster Oficial Interuniversitari en Arqueologia Clàssica, els estudis de tercer cicle a partir del curs 2006-07, en el marc de la reforma dels estudis de postgrau. A més, lidera el Doctorat Interuniversitari en Arqueologia Clàssica. A partir d'un conveni signat entre les tres institucions catalanes, la Universitè de Provence i la Seconda Università degli Studi di Napoli, el Màster Oficial va passar a tenir una versió internacional anomenada Archéomed. Arqueologia. Arqueologia de la Mediterrània Antiga. La internacionalització dels estudis ha fet possible no només l'intercanvi de coneixements entre les institucions participants, sinó també l'intercanvi d'estudiants.

Actualment l'ICAC compta amb quinze estudiants contractats com a investigadors en formació mentre preparen la tesi doctoral i col·laboren en els diferents projectes de recerca de l'Institut. Abans de ser contractats com a investigadors en formació, aquests estudiants havien obtingut

una de les beques d'iniciació a la recerca (BIR) que l'ICAC va crear ara fa cinc anys amb l'objectiu d'incorporar investigadors predoctorals al centre.

D'altra banda, l'Institut organitza anualment els Seminaris Internacionals d'Arqueologia Clàssica aprofitant la presència a Catalunya o a l'Estat espanyol de professorat de reconegut prestigi internacional. Es tracta de seminaris especialitzats que es concentren en dues o tres jornades d'estudi a la seu de l'ICAC. A més a més, aquest curs 2008-09 s'engega la segona edició del Màster en Papirologia, organitzat per l'ICAC, la URV i la Fundació URV, uns estudis de tercer cicle dirigits a capacitar per a la lectura, la interpretació i l'edició de papirs grecs.

A l'esquerra, imatge de la portada d'enguany dels Seminaris Internacionals d'Arqueologia Clàssica que l'ICAC organitza anualment.

Imatge d'una de les classes del Màster en Papirologia organitzat per l'ICAC, la URV i la Fundació URV.

La difusió de la recerca

La difusió científica de l'ICAC és, juntament amb la recerca i la formació avançada, el tercer gran objectiu de l'Institut. La gran aposta de l'ICAC des de l'inici va ser crear una col·lecció editorial on publicar els resultats de les recerques portades a terme tant pels investigadors propis de l'Institut com per investigadors d'altres institucions. Així, l'any 2003 es va crear la sèrie Documenta, que actualment ja disposa de sis obres publicades:

DOCUMENTA

1. *La corona immarcescible. Pintures de l'antiguitat tardana a la necròpolis alta d'Oxirinc (Mínia, Egipte)*, d'E. Subías.
2. *Les termes públiques de l'àrea portuària de Tàrraco. Carrer de Sant Miquel de Tarragona*, de J. M. Macias (ed.).
3. *El Palatí. La formació dels palaus imperials a Roma*, de R. Mar.
4. *Les basíliques paleocristianes del suburbi occidental de Tarraco. El temple septentrional i el complex martirià de Sant Fructuós*, de J. López.
5. *Planimetria arqueològica de Tarraco*, de Macias et al.
6. *Les imitacions de vaixel·la fina importada a la Hispania Citerior (segles I aC – I dC)*, de M. Roca i J. Principal (ed.)

L'any 2007 l'Institut va crear la col·lecció Hic et nunc amb l'objectiu de publicar-hi parts d'estudis arqueològics o obres més breus. Se n'han publicat ja dues: *La vil·la romana dels hospitals (el Morell, Tarragona)*. *Un assentament de la via De Italia in Hispanias*, de Josep M. Macias i Joan J. Menchon, i *La necròpolis protohistòrica de Santa Madrona (Riba-roja d'Ebre, Ribera d'Ebre)*, de M. C. Belarte i J. Noguera.

A banda de les col·leccions pròpies, la difusió de la tasca de l'Institut també es fa a partir de coedicions o amb la participació dels investigadors propis en obres d'altres autors.

L'organització o coorganització de congressos, conferències, taules rodones o exposicions és un altre dels mitjans del centre per fer difusió de la recerca que porta a terme. Una de les fites en aquest sentit és l'organització, entre d'altres, del IX Congrés Internacional d'ASMOSIA (Association for the Study of Marbles and other Stones in Antiquity), prevista per al juny del 2009 que, amb el títol *Interdisciplinary Studies on Ancient Stones*, té l'objectiu de posar en comú els últims avenços i estudis sobre marbres i altres pedres en època antiga. A més, l'ICAC també treballa, conjuntament amb l'Institut d'Estudis Catalans, en l'organització d'un col·loqui titulat *La concepció de l'espai a Grècia: qüestions metodològiques i perspectives interdisciplinàries. Jornades d'homenatge a Jean-Pierre Vernant i Pierre Vidal-Naquet*, que tindrà lloc a les seus de l'IEC i l'ICAC els dies 3 i 4 de novembre de 2008. Així mateix, l'ICAC, conjuntament amb el Museu Nacional d'Art Romà de Mèrida, participa en l'organització de l'XI Col·loqui Internacional d'Art Romà Provincial que se celebrarà a Mèrida entre el 18 i el 21 de maig de 2009, i que porta per títol *Roma i les províncies: model i difusió*.

L'ICAC, en el seu afany de dinfondre la recerca, no es limita només al món científic. El seu objectiu és que la transferència de coneixement es dirigeixi tant al món científic com al gran públic. A més a més, la col·laboració amb el món empresarial també és una altra de les seves prioritats, amb la idea sempre d'arribar a millors resultats a partir del treball conjunt.

Després d'aquests primers cinc anys de camí, que han permès consolidar el centre en tots els sentits, l'ICAC continuarà treballant per encarar el futur amb la mateixa il·lusió i avançar d'aquesta manera en el coneixement i la difusió del món antic.